28/02/2022

Τι λένε οι Πατέρες της Εκκλησίας για τον πόλεμο και την ειρήνη;

/ Ορθόδοξες Προβολές

Οι Πατέρες δεν παραλείπουν να τονίσουν την αναγκαιότητα της εσωτερικής

ειρήνης και της ψυχικής γαλήνης: Η ειρήνη του κόσμου συνάπτεται μερικές φορές και για κακό σκοπό. Η ειρήνη όμως του Χριστού δεν μας παρακινεί να ειρηνεύουμε μόνο προς τους άλλους, αλλά και προς τους εαυτούς μας (Αμμώνιος Αλεξανδρηνός, PG 85, 1492D).

Η ειρήνη αποτελεί την κορυφή της πυραμίδας των ευλογιών· χαρακτηρίζεται από ηρεμία και αταραξία του λογικού. Έτσι ο άνθρωπος που έχει ειρήνη είναι φανερός από τον ήπιο χαρακτήρα του. Αυτός όμως που πολεμάται από τα πάθη του, δεν απόλαυσε ακόμα την ειρήνη που προέρχεται από το Θεό, την οποία ο Κύριος χάρισε στους Μαθητές Του (Ιω. ιδ΄ 27) και η οποία, «όντας πάνω από τις δυνατότητες οποιοσδήποτε νου» (Φιλιπ. δ’ 7) θα φρουρεί τις ψυχές αυτών που αξίζουν. Αυτή την ειρήνη εύχεται και ο Απόστολος στις Εκκλησίες, όταν λέγει: «Ας πλεονάσει σε σας η χάρη και η ειρήνη» (Α’ Πέτρ. α΄ 2) (Μ. Βασίλειος, ΒΕΠ 52, 54, 1).

«Ζήτησε την ειρήνη και επιδίωξε την» (Ψαλμ. λγ’ 15). Αυτήν εννοούσε ο Κύριος, όταν έλεγε: «Σας αφήνω ειρήνη. Τη δική μου αληθινή ειρήνη σας δίνω, Δεν σας παρέχω εγώ ειρήνη σαν αυτή που δίνει ο κόσμος». (Ιω· ιδ’ 27). Αναζήτησε λοιπόν την ειρήνη του Κυρίου και προσπάθησε να την απολαύσεις. Κι αυτό δε θα το κατορθώσεις, παρά «προχωρώντας προς το σκοπό σου, δηλαδή το βραβείο που υπόσχεται η πρόσκληση στον ουρανό» (Φιλιπ. γ’ 14)]. Διότι εκεί βρίσκεται η αληθινή ειρήνη. Όσο καιρό είμαστε δεμένοι με τις σαρκικές επιθυμίες, βρισκόμαστε στον ίδιο ζυγό μ’ αυτά που μας ταράζουν. Ζήτησε λοιπόν την ειρήνη, την εξαφάνιση των θορύβων της κοσμικής ζωής. Απόκτησε γαληνεμένο νου και ήσυχη κι ατάραχη κατάσταση της ψυχής, έτσι που ούτε από τα πάθη να ταρακουνιέται, ούτε να κινδυνεύει να παρασυρθεί σε παραδοχή λάθος αντιλήψεων που οφείλονται στην ελκυστικότητά τους. Έτσι θα έχεις φρουρό στην καρδιά σου την ειρήνη του Θεού, την οποία «δεν μπορεί να κατανοήσει κανένας νους» (Φιλιπ. δ΄ 7). Εκείνος που ζητά την ειρήνη, το Χριστό ζητά, διότι Αυτός «είναι η ειρήνη» (Εφεσ. β’ 14). «Αυτός δημιούργησε από τους Ιουδαίους και τους εθνικούς ένα νέο άνθρωπο και έφερε έτσι ειρήνη» (Εφεσ. β’ 15)]. «Αυτός ειρηνοποίησε με το αίμα της σταυρικής Του θυσίας είτε τους αγγέλους με όλους μας, είτε τους ανθρώπους μεταξύ τους και με το Θεό» (Κολ. α΄ 20) (Μ. Βασίλειος, ΒΕΠ 52, 87, 3).

Ο Απ. Παύλος επιθυμεί να καταπαύσουν οι πόλεμοι και οι μάχες και οι ταραχές, και γι’ αυτό προτρέπει τους κληρικούς να προσεύχονται για τους ηγεμόνες και τους άρχοντες (πρβλ. Α΄ Τιμ. β’ 2). Αυτό βέβαια πρέπει πολύ περισσότερο να το τηρούν οι λαϊκοί. Υπάρχουν τρία είδη πολέμων και είναι φοβερά. Ένας είναι ο κοινός πόλεμος, όταν οι στρατιώτες μας πολεμούνται από τους εχθρούς. Δεύτερος, όταν, ενώ επικρατεί εξωτερική ειρήνη, εμείς πολεμούμε μεταξύ μας. Και τρίτος, όταν ο

καθένας πολεμά τον εαυτό του. Αυτός ο τελευταίος είναι ο φοβερότερος. Διότι ο πόλεμος των εξωτερικών εχθρών δεν μπορεί να μας βλάψει σε πράγματα ουσίας. Γίνονται βέβαια σφαγές και σκοτωμοί, αλλά δε βλάφτει αναπόφευκτα την ψυχή. Ούτε όμως κι ο δεύτερος πόλεμος μπορεί να μας ζημιώσει σε τίποτα, αν εμείς δε θέλουμε. Διότι ακόμα κι όταν οι άλλοι μας πολεμούν, εμείς έχουμε τη δυνατότητα να είμαστε ειρηνικοί. Άκουσε τι λέγει ο προφήτης Δαβίδ: «Με συκοφαντούσαν, αντί να με αγαπούν, εγώ όμως προσευχόμουν γι' αυτούς» (Ψαλμ. ρη΄ 4) κι ακόμα: «Ήμουν ειρηνικός μ' αυτούς που μισούν την ειρήνη και όταν συνομιλούσα μ' αυτούς με πολεμούσαν χωρίς λόγο» (Ψαλμ. ριθ' 7). Από τον τρίτο όμως πόλεμο δεν μπορείς να ξεφύγεις χωρίς απώλειες. Διότι όταν μάχεται το σώμα την ψυχή, και υποδαυλίζει φοβερές επιθυμίες, και οπλίζει τις σαρκικές ηδονές, την οργή και το φθόνο, δεν είναι δυνατόν να συμμετάσχουμε στα αγαθά που μας έχει υποσχεθεί ο Θεός, αν δεν πάψει ο πόλεμος αυτός, αλλά αναγκαστικά εκείνος, που δεν καταστέλλει την ταραχή αυτή, θα πέσει και θα δεχθεί τραύματα, τα οποία προκαλούν το θάνατο, που οδηγεί στην κόλαση. Πρέπει λοιπόν κάθε μέρα να μεριμνούμε και να φροντίζουμε πολύ, ώστε ούτε να φουντώνει μέσα μας αυτός ο πόλεμος, ούτε, όταν εμφανιστεί, να παραμένει, αλλά να καταστέλλεται και να ησυχάζει. Διότι τι το όφελος, η μεν οικουμένη να απολαμβάνει βαθειά ειρήνη, κι εκείνη ακριβώς την περίοδο εσύ ο ίδιος να πολεμάς τον εαυτό σου; Την ειρήνη αυτή λοιπόν πρέπει να έχουμε. Και όταν την έχουμε, τίποτα από τα εξωτερικά δεν μπορεί να μας βλάψει. Σ' αυτή βέβαια την ειρήνη συμβάλλει πολύ και η εξωτερική ειρήνη. Γι' αυτό ο Απ. Παύλος λέγει (αιτιολογώντας την προτροπή για προσευχή υπέρ των αρχόντων, που αναφέραμε στην αρχή): «Για να ζούμε βίο ήρεμο και ήσυχο» (Α' Τιμ. β' 2) (Ιω. Χρυσόστομος, PG 62, 533).

«Μακάριοι οι ειρηνοποιοί» (Ματθ. ε΄ 9). Ειρηνοποιός είναι αυτός που παρέχει την ειρήνη στον άλλο. Δε θα μπορούσε βέβαια κάποιος να δώσει στον άλλο κάτι που ο ίδιος δεν έχει. Γι' αυτό ο Θεός θέλει να είσαι πρώτα εσύ γεμάτος από τις ευεργεσίες της ειρήνης και κατόπιν να τις σκορπίζεις σ' εκείνους που δεν έχουν αυτό το απόκτημα. Ας δούμε όμως καταρχήν τι είναι ειρήνη. Τι άλλο από την αγαπητική σχέση προς τους συνανθρώπους μας; Και τι θεωρείται αντίθετο προς την αγάπη; Το μίσος, η οργή, ο θυμός, ο φθόνος, η μνησικακία, η υποκρισία, οι πολεμικές καταστροφές. Βλέπεις από πόσες και ποιες αρρώστιες μας θεραπεύει αυτό που εκφράζεται με μία λέξη, δηλ. η ειρήνη; Αυτή μπορεί να αντιπαραταχθεί μόνη της εξίσου καλά σε καθένα από τα παραπάνω κακά, και με την παρουσία της να το αφανίσει. Διότι όπως, όταν κυριαρχήσει η υγεία, εξαφανίζεται η ασθένεια, και όταν εμφανισθεί το φως, δεν παραμένει το σκοτάδι, έτσι και όταν ανατείλει η ειρήνη, διαλύονται όλα τα πάθη που σπέρνει ο εχθρός (Γρηγόριος Νύσσης, PG 44, 1284 Α).

Αφού αποκαλείται «παιδί του Θεού» (Ματθ. ε’ 9) αυτός που ειρηνοποιεί απλώς, πόσο πιο ταιριαστή δεν είναι αυτή η προσωνυμία σ’ εκείνον που επιπλέον δένει τους ανθρώπους μεταξύ τους με φιλία; Αφού ονομάζεται παιδί του Θεού αυτός που συμβιβάζει μόνο, φαντάζεστε τι αξία αποκτά εκείνος που συνδέει κιόλας με δεσμούς φιλίας αυτούς που ήδη έχουν συμβιβαστεί; Αυτό ας είναι το «επάγγελμά» μας, το να συμφιλιώνουμε δηλαδή μεταξύ τους τους εχθρούς, και εκείνους που δεν είναι μεν εχθροί, αλλά ούτε και φίλοι, κι αυτούς ας τους φιλιώνουμε, και πριν απ’ όλα, εμάς τους ίδιους με τους εαυτούς μας. Διότι όπως ακριβώς δε γίνεται πιστευτός, όταν προσπαθεί να συμβιβάσει τους άλλους, εκείνος που διατηρεί έχθρα στο δικό του σπίτι και βρίσκεται σε διαμάχη με τη σύζυγό του, αλλά του λένε: «Γιατρέ, θεράπευσε τον εαυτό σου» (Λουκ. δ΄ 23)\ έτσι συμβαίνει και στην περίπτωση της έχθρας με τον εαυτό μας. Τι είναι όμως αυτή η έχθρα; Είναι η έχθρα της ψυχής προς τις σαρκικές επιθυμίες, η έχθρα της κακίας προς την αρετή. Αυτή την έχθρα ας εξαφανίσουμε, αυτό τον πόλεμο ας καταργήσουμε, οπότε θα μπορέσουμε να μιλήσουμε στους άλλους θαρρετά και έχοντας ειρήνη, χωρίς να μας κατηγορεί η συνείδησή μας. Διαρκώς πολεμά μέσα μας ο θυμός την πραότητα, η φιλοχρηματία την περιφρόνηση των χρημάτων, ο φθόνος την καλή καρδιά. Ας καταπαύσουμε αυτό τον πόλεμο, ας κατατροπώσουμε αυτούς τους εχθρούς, ας δώσουμε τη νίκη στις αρετές, ας ειρηνεύσουμε την πόλη μας, δηλαδή τον εσωτερικό μας κόσμο (Ιω. Χρυσόστομος, PG 60, 266).

«Μακάριοι οι ειρηνοποιοί» (Ματθ. ε΄ 9), δηλαδή αυτοί που κάνουν να βασιλεύσει η ειρήνη πρώτα μέσα στην καρδιά τους και ύστερα ανάμεσα στους αδελφούς που βρίσκονται σε διχόνοια. Διότι τι ωφελεί να επιτυγχάνεις την ειρήνη ανάμεσα στους άλλους και στην καρδιά σου μέσα να μαίνεται ο πόλεμος των παθών; (Ιερώνυμος, SC 242, 107).

Επειδή έχει γραφτεί «Μακάριοι οι ειρηνοποιοί» (Ματθ. ε’ 9), διερωτώμαι αν είναι ωφέλιμο να φροντίζουμε για την ειρήνη όλων.

Είναι ωφελιμότερο να ειρηνεύει κάποιος την καρδιά που. Αυτό αφορά τον καθένα και ευτυχισμένος είναι εκείνος που το πράττει. Η ειρήνευση όμως όσων βρίσκονται σε διαμάχες, δεν είναι έργο του καθενός, αλλά εκείνων που μπορούν να το επιτύχουν χωρίς βλάβη του εσωτερικού τους (Βίβλος Βαρσανουφίου και Ιωάννου, ερώτ. χοη΄).

Σε αντίθεση με τη λανθασμένη αντίληψη πολλών ότι κάθε ειρήνη είναι καλή, ή ότι κάθε διάσταση είναι κακή, ή ακόμη ότι οι Χριστιανοί δεν πρέπει να οργίζονται, οι Πατέρες φωτισμένοι από το ’γιο Πνεύμα κάνουν σωτήριους διαχωρισμούς και δέχονται ότι επιθυμητή και επιδιωκόμενη ειρήνη π ρέπει να είναι αυτή που

συνοδεύεται από τη δικαιοσύνη και την αρετή . Όπου δεν υπάρχουν τα στοιχεία αυτά, είτε σε ατομικό είτε σε γενικότερο επίπεδο, επιβάλλεται και η διάσταση και η δίκαιη οργή, χωρίς εχθρότητα όμως προς τους ανθρώπους , αλλά με πόλεμο μόνο των λανθασμένων αντιλήψεων τους. Ούτε η διαφωνία σε θέματα τακτικής αποτελεί πάντοτε αμάρτημα για τους Χριστιανούς.

Μη νομίσει κανείς ότι προτείνω να αγαπάμε κάθε ειρήνη. Διότι όπως γνωρίζω άριστη διχόνοια, έτσι γνωρίζω και βλαβερότατη ομόνοια. Όταν μιλάω για ειρήνη, εννοώ τη σωστή, κι αυτή που κατατείνει σε καλό σκοπό, και μας ενώνει με το θεό. Αν τώρα πρέπει να μιλήσω με λίγα λόγια γι’ αυτό το θέμα, νομίζω ότι δεν είναι ωφέλιμο ούτε το οκνηρότερο απ’ ό,τι αρμόζει στο μέτρο, ούτε το ορμητικότερο. Όταν δηλαδή, ή για ευκολία σου συμφωνείς με όλους ή εξαιτίας της ακαταστασίας σου χωρίζεσαι από όλους. Διότι, παρόμοια, ούτε η οκνηρία οδηγεί πουθενά, ούτε η άτακτη κινητικότητα φέρνει σε κοινωνία. Όπου μεν είναι ολοφάνερη η ασέβεια, πρέπει να προτιμούμε καλύτερα τη φωτιά και το μαχαίρι και τις κρίσιμες περιστάσεις και τα χέρια των τυράννων και όλα μαζί τα παρεμφερή, από το να μετέχουμε στο αμαρτωλό προζύμι και να συμφωνούμε μ’ αυτούς που νοσούν στην πίστη. Τίποτα απ’ όλα δεν πρέπει να φοβούμαστε τόσο, όσο το να φοβούμαστε κάτι πιο πολύ από το Θεό, και γι’ αυτό να προδίδουμε, εμείς που υπηρετούμε την αλήθεια, τις υποσχέσεις μας για διαφύλαξη της πίστεως και της αλήθειας. Όπου όμως αυτό που προξενεί λύπη είναι μια απλή υποψία ή ένας φόβος αξεδιάλυτος, σ’ αυτή την περίπτωση είναι προτιμότερη η υπομονή από την ταχύτητα, και η συγκατάβαση από τη σκληρότητα και πολύ καλύτερο και ωφελιμότερο το να παραμένουμε στο κοινό σώμα της Εκκλησίας και να αλληλοοικοδομούμαστε σαν μέλη, ο ένας του αλλουνού, παρά να διατάζουμε με εντολές, σαν τύραννοι και όχι σαν αδελφοί, τη διόρθωση των άλλων, έχοντάς τους από προηγουμένως καταδικάσει με την απομάκρυνση και έχοντας τραυματίσει με το χωρισμό τη δική μας αξιοπιστία (Γρηγόριος θεολόγος, ΒΕΠ 59, 21, 34);
Είναι προτιμότερος ο αξιέπαινος πόλεμος, από την ειρήνη που μας χωρίζει από το Θεό. Για το λόγο αυτό, το ’γιο Πνεύμα οπλίζει τον πράο ώστε να γίνει μαχητής («ο πραυς έστω μαχητής». Ιωήλ δ’ 11), διότι αυτός πραγματικά γνωρίζει να πολεμά σωστά (Γρηγόριος θεολόγος, ΒΕΙΙ 58, 274, 7).

Χίλιες φορές είναι καλύτερη η διάσταση που γίνεται για λόγους ευσεβείας, από την ομόνοια, όταν αυτή συνδέεται με πάθη (Γρηγόριος Θεολόγος, ΒΕΠ 59, 17, 5).

Υπάρχει και πόλεμος θεμιτός, και ειρήνη φοβερότερη από κάθε αδιάλλακτη μάχη. Τέτοια ειρήνη είναι π.χ. εκείνη που υπαινίσσεται το: «ένοιωσα βρασμό ψυχής για τους παράνομους και δυσσεβείς, βλέποντας την ειρήνη και την ευημερία των αμαρτωλών αυτών» (Ψαλμ. οβ’ 3) . Διότι και οι ληστές συμμαχούν μεταξύ τους και

εξοπλίζονται εναντίον εκείνων που δεν βλάφτουν σε τίποτα. Και οι λύκοι συνέρχονται σε αγέλη, όταν θέλουν να κατασπαράξουν. Και ο μοιχός βρίσκεται σε ειρήνη μ’ αυτήν που μοιχεύει, όπως κι ο πόρνος με τη φιλενάδα του. Μη νομίζεις λοιπόν ότι η ειρήνη είναι παντού καλό πράγμα, διότι πολλές φορές είναι χειρότερη από κάθε πόλεμο. Όποιος για παράδειγμα έχει ειρηνικές σχέσεις μ’ εκείνους που αφρίζουν ενάντια στη Θεία Πρόνοια, και συμβιβάζεται με τους αχρείους που καιροφυλαχτούν και διαφθείρουν τα χρηστά ήθη, αυτός στην πραγματικότητα βρίσκεται πολύ μακρυά από την περιοχή της ειρήνης. Για τους λόγους αυτούς έλεγε και ο Απ. Παύλος: «Αν είναι δυνατόν, με όλους τους ανθρώπους να ειρηνεύετε, όσο εξαρτάται από σας» (Ρωμ. ιβ’ 18). Διότι ήξερε πολύ καλά, ότι μερικές φορές δεν είναι δυνατόν αυτό (Ισίδωρος Πηλουσιώτης, PG 78, 1088 C).

«Μη νομίσετε ότι ήρθα να φέρω ειρήνη στη γη· δεν ήρθα να φέρω ειρήνη αλλά μαχαίρι» (Ματθ. ι΄ 34) . Ένας καλός πόλεμος παρεμβλήθηκε για να διακόψει μια κακή ειρήνη (Ιερώνυμος, SC 242, 207).

«Δεν ήρθα να φέρω ειρήνη αλλά μαχαίρι» (Ματθ. ι΄ 34) λέει ο Χριστός. Τότε πως παραγγέλλει στους Μαθητές, όταν μπαίνουν στα σπίτια, να εύχονται: «Ας έλθει ειρήνη στο σπίτι αυτό»; (Ματθ. ι΄ 12). Και πως οι άγγελοι έψαλλαν: «Δόξα εν υψίστοις θεώ και επί γης ειρήνη»; (Λουκ. β’ 14). Πως, ακόμα, όλοι οι προφήτες ευαγγελιζόντουσαν αυτό το πράγμα; Διότι πραγματική είρήνη βασιλεύει, όταν το άρρωστο τμήμα αποκόπτεται, όταν το κομμάτι, που προκαλεί διχόνοιες, αποχωρίζεται. Μόνο έτσι ήταν δυνατόν να συμφιλιωθεί ο ουρανός με την γη. Με τον ίδιο τρόπο και ο γιατρός θεραπεύει το υπόλοιπο σώμα, όταν δηλαδή αφαιρέσει το ανίατο τμήμα. Και ο στρατηγός παρόμοια πράττει, όταν διαχωρίσει αυτούς που συνασπίζονται με κακό σκοπό. Το ίδιο συνέβη και στον Πύργο της Βαβέλ (Γεν. ια΄) . Την επιβλαβή ειρήνη κατέλυσε η ωφέλιμη διαφωνία και γεννήθηκε έτσι πραγματική ειρήνη. Την ίδια τακτική ακολούθησε κι ο Παύλος και διαίρεσε τους Φαρισαίους και τους Σαδδουκαίους, που είχαν συμμαχήσει εναντίον του (Πραξ. κεφ. κγ’). Στην περίπτωση, τέλος, του Ναβουθαί (Γ’ Βασ. κεφ. κ’)] η συμφωνία μεταξύ του Αχαάβ και της Ιεζάβελ κατέληξε να είναι χειρότερη από κάθε πόλεμο. Δεν είναι λοιπόν παντού καλό πράγμα η ομόνοια, διότι και οι ληστές συμφωνούν μεταξύ τους. Ο πόλεμος βέβαια δεν είναι πρόθεση του Χριστού, αλλά συνέπεια της κακής γνώμης των ανθρώπων. Διότι Αυτός ήθελε να ομονοούν όλοι στο θέμα της ευσέβειας, επειδή όμως εκείνοι διχογνωμούν, εμφανίζεται ο πόλεμος. Δεν το λέει όμως έτσι, αλλά πως; «Δεν ήλθα να φέρω ειρήνη», θέλοντας έτσι να προετοιμάσει τους Μαθητές γι’ αυτά που θα συναντούσαν. Μη νομίσετε, σαν να τους λέει, ότι εσείς είστε αίτιοι της διχόνοιας. Όχι! Εγώ τα προκαλώ αυτά, επειδή αυτοί έχουν μοχθηρή διάθεση. Μην τα χάσετε, λοιπόν, όταν συναντήσετε καταστάσεις κατατρεγμού και διωγμών. Γι’ αυτό ήρθα, για να προξενήσω διχόνοια. Αυτό θέλω.

Μην ταραχθείτε, επομένως, όταν δείτε τη γη να έχει πολλές εστίες τέτοιων πολέμων, και σας περάσει από το νου η ιδέα ότι πρόκειται να καταστραφεί. Μόνο όταν αποκοπεί το χειρότερο κομμάτι, τότε ενώνεται ο ουρανός με το καλύτερο. Όλα, λοιπόν, αυτά τα λέγει προαλείφοντάς τους για την κακογνωμία των άλλων. Και δε συμπλήρωσε απλά, «Πόλεμο», αλλά «Μαχαίρι» που είναι ακόμα πιο βαρύ. Μην απορείς, όμως, που αυτά λέγονται πιο απότομα και με αυστηρές λέξεις. Μίλησε έτσι, διότι ήθελε να γυμνάσει την ακοή τους με τη σκληρότητα των λέξεων, για να μην τα εγκαταλείψουν όλα στις δύσκολες περιστάσεις, που θα συναντούσαν αργότερα. Για να μην πει κάποιος, ότι έπεισε τους Μαθητές κολακεύοντάς τους και αποκρύπτοντας τις δυσχέρειες, γι' αυτό εκφράζει και τις δυσκολίες απότομα και δυσβάστακτα. Διότι είναι καλύτερα να βλέπεις τη γαλήνη στα πράγματα, παρά στις λέξεις. Για το λόγο αυτό, δεν αρκέστηκε μόνο σ' αυτά, αλλά αποκαλύπτοντας και τη μορφή του πολέμου τούτου, τον εμφανίζει χειρότερο και από εμφύλιο, και λέει: «Ήρθα για να χωρίσω τον (πιστό) άνθρωπο από τον (άπιστο και πωρωμένο) πατέρα του, και τη θυγατέρα από τη μητέρα της, και τη νύφη από την πεθερά της» (Ματθ. ι΄ 35). Διότι όχι μόνο οι φίλοι, όχι μόνο οι συμπολίτες, αλλά και οι συγγενείς θα σταθούν αντιμέτωποι, και η ανθρωπότητα θα χωριστεί στα δύο. Και ο πόλεμος αυτός δε γίνεται απλώς με τους οικείους, αλλά με τους πιο αγαπητούς απ' αυτούς και μ' εκείνους που τους έχουμε πιο πολύ ανάγκη.

Αυτό ακριβώς δείχνει και τη δύναμη του Χριστού, διότι μολονότι άκουγαν οι Μαθητές για τις δυσκολίες, ενστερνιζόντουσαν και οι ίδιοι τα λόγια Του, και έπειθαν και άλλους να τα ασπάζονται. Βέβαια, για τη διχόνοια, δεν είναι αίτιος Αυτός, αλλά η πονηρία των ανθρώπων. Όμως λέει ότι την προκαλεί ο ίδιος, διότι αυτός ο τρόπος συνηθίζεται στη Γραφή. Πραγματικά αναφέρει αλλού η Γραφή: «Έδωσε σ' αυτούς ο Θεός οφθαλμούς, που δεν τους βοηθούν να δουν» (Ρωμ. ια΄ 8)]. Παρόμοια μιλά κι εδώ, για να μην ταράζονται, όταν θα κακολογούνται και θα υβρίζονται, αφού θα έχουν συνειδητοποιήσει τα λόγια αυτά. Αν τώρα μερικοί θεωρούν σκληρά, όσα αφορούν τη διχόνοια, ας θυμηθούν κάποια παλιά ιστορία, που συνέβη στους αρχαίους χρόνους και που δείχνει πραγματικά την Παλαιά Διαθήκη συγγενική με την Καινή και ότι Αυτός που μιλά εδώ (στην Καινή)] είναι ο ίδιος μ' Εκείνον, που έδωσε και την Παλαιά. Επέτρεψε λοιπόν κάποτε στους Ιουδαίους την φαινομενική οργή, και έτσι μερικοί σκότωσαν τους συμπατριώτες τους. Αυτό συνέβη και όταν έφτιαξαν και λάτρεψαν το Χρυσό Μοσχάρι (Έξοδ. λβ΄ 27-28)] και όταν έλαβαν μέρος στις ειδωλολατρικές τελετές του Βεελφεγώρ (Αριθ. κε΄ 49)]. Που είναι τώρα εκείνοι που λένε ότι ο Θεός της Π.Δ. είναι κακός, ενώ ο Θεός της Κ.Δ. είναι καλός; (Ένας και μάλιστα αμετάβλητος είναι ο Θεός και των δύο). Να που και ο Θεός της Κ.Δ. (όπως θέλουν να Τον διαχωρίζουν) πλημμύρισε την οικουμένη με συγγενικά αίματα. Πρέπει όμως να τονίσουμε ότι και αυτό είναι

δείγμα της πολλής αγάπης, που έχει προς τον άνθρωπο (αλλά όχι και προς την αμαρτία του) (Ιω. Χρυσόστομος, PG 57, 405).

Η δικαιοσύνη και η ειρήνη είναι σαν συνώνυμα (Κλήμης Αλεξανδρείας, ΒΕΠ 8, 105, 7).

Όταν έρθει η ειρήνη, δεν εμφανίζεται μόνη της, ούτε ανέχεται να προσέλθει μόνη της, αλλά παίρνει μαζί και την αδελφή της, τη δικαιοσύνη. Πρόσεξε αυτό που λέγει ο προφήτης Δαβίδ: «θα βλαστήσει στις μέρες του Μεσαία δικαιοσύνη και μεγάλη ειρήνη» (Ψαλμ. οα΄ 7). Παρουσιάζοντάς τις πάλι να συνοδεύει, κατά τη γνώμη μου, η μία την άλλη, λέγει: «Το έλεος του Θεού συνάντησε την αλήθειά Του. Η δικαιοσύνη Του και η ειρήνη Του μας ασπάσθηκαν» (Ψαλμ. πδ’ 11) . Πραγματικά, τι αξίζει περισσότερο από την ειρήνη και τη δικαιοσύνη, σ’ αυτούς που ηγεμονεύουν σύμφωνα με το θέλημα του Χριστού, σ’ αυτούς που διοικούν κατά τη βούληση του Χριστού; Αυτό το πράγμα, φίλοι του Χριστού, γίνεται ολοφάνερο από την προφητική φωνή. Διότι, άκουσε τι λέγει ο Θεός: «θα σου δώσω άρχοντες, που θα κατευθύνουν τη χώρα σε ειρήνη, και αρχηγούς, που θα κρίνουν με δικαιοσύνη» (Ησ. ξ΄ 17) (Σεβηριανός Γαβάλων, ΑΙΣ, Ι, 23, 21).

«Μακάριοι οι ειρηνοποιοί» (Ματθ. ε’ 9) . Εδώ δεν απορρίπτει μόνο το να έχουμε εμείς διχόνοια και μίσος ο ένας προς τον άλλο, αλλά ζητά και κάτι παραπάνω: να συμφιλιώνουμε και τους άλλους, όταν έχουν μεταξύ τους έχθρα. Και προκηρύσσει πνευματικό έπαθλο. Ποιο είναι αυτό; Ότι οι ειρηνοποιοί «θα ονομασθούν παιδιά του Θεού» (Ματθ. ε΄ 9). Διότι έργο και του Μονογενούς Υιού του Θεού υπήρξε το να συμφιλιώσει αυτούς που βρισκόντουσαν σε διάσταση και να συμβιβάσει εκείνους που μαχόντουσαν. Ύστερα, για να μη νομίσεις ότι η ειρήνη είναι καλή σε όλες τις .περιπτώσεις, πρόσθεσε: «Μακάριοι και πανευτυχείς είναι εκείνοι που έχουν διωχθεί για τη δικαιοσύνη τους» (Ματθ. ε΄ 10), δηλαδή για την αρετή τους, για την υπεράσπιση των άλλων, για την ευσέβεια. Πραγματικά «Δικαιοσύνη» σημαίνει συνήθως «το σύνολο των αρετών της ψυχής» (Ιω. Χρυσόστομος, PG 57, 228).

Εάν επικρατήσει η ειρήνη, θα βασιλεύσει και η αγάπη. Και αν η αγάπη κυριαρχήσει, τότε και η ειρήνη θα εδραιωθεί (Ιω. Χρυσόστομος, PG 62, 174).

Εκείνος που βάζει το δίκιο πάνω απ’ την αδικία, και την τάξη πάνω απ’ την αταξία, αυτός θεωρεί ανάξια του ονόματός της τη δήθεν ειρήνη των κακών σε σύγκριση με την ειρήνη των καλών ανθρώπων (Αυγουστίνος, ΠΘ, Βιβλίο ιθ’, κεφ. ιβ’)’.

Υιοθετώ και εγώ τη θέση του Σολομώντα, που καθορίζει καιρό για το κάθε πράγμα (Εκκλ. γ΄ 1), και την εφαρμόζω και στην περίπτωση του πολέμου και της ειρήνης. Προσθέτω όμως τούτο, ότι πρέπει να προσέχουμε για το χρόνο του καθενός απ’

αυτά, επειδή μερικές φορές επιτρέπεται και επιβάλλεται ακόμα και να πολεμάει κάποιος, σωστά όμως, σύμφωνα δηλαδή με το νόμο και το λόγο του Θεού. Όσο μπορούμε όμως, προς την ειρήνη περισσότερο να στρεφόμαστε, διότι αυτό είναι και υψηλότερο και θείο. Είναι παράλογο, ενώ γνωρίζουμε τι ευτυχία αναμένει τους ειρηνοποιούς, μια και μόνο αυτοί, από τις τάξεις εκείνων που πρόκειται να σωθούν, αποκαλούνται παιδιά του Θεού (Ματθ. ε΄ 9), να διατηρούμε την εχθρότητα και να νομίζουμε παράλληλα, ότι κάνουμε κάτι αρεστό στο Θεό, ο οποίος σταυρώθηκε για μας, με σκοπό να μας ειρηνεύσει με τον εαυτό Του και να εξαλείψει τον πόλεμο που φωλιάζει μέσα μας. Ας μην έχουμε καθόλου, αδελφοί μου, τέτοιες ανόητες αντιλήψεις. Ας ντραπούμε το δώρο του Ειρηνοποιού (Εφ. β’ 14), την ειρήνη, την οποία μας άφησε σαν εξιτήριο (Ιω. ιδ΄ 27) όταν επρόκειτο να πορευθεί προς τη σταύρωση. Ένα πόλεμο ας διεξάγουμε, τον πόλεμο εναντίον του διαβόλου (Γρηγόριος θεολόγος, ΒΕΙΙ 59, 173, 10).

«Αν είναι δυνατόν, με όλους τους ανθρώπους να ειρηνεύετε, όσο εξαρτάται από σας» (Ρωμ. ιβ’ 18)’. «Αν είναι δυνατόν, και, όσο εξαρτάται από σας» τονίζει. Διότι μερικές φορές δεν είναι δυνατόν. Όπως π.χ., όταν η υπόθεση αφορά την πίστη στο Θεό, ή όταν ο αγώνας γίνεται γι’ αυτούς που αδικούνται. Αυτό τώρα που λέγει ο Απ. Παύλος, σημαίνει το εξής: Από μέρους σου να εκτελείς το καθήκον της ειρήνης, και να μη δίνεις σε κανέναν αφορμή πολέμου και διαμάχης, ούτε σε Ιουδαίο ούτε σε Έλληνα (δηλαδή σε κανέναν άνθρωπο). Αν όμως δεις κάπου να κακοποιείται η ευσέβεια, τότε μην προτιμήσεις την ομόνοια από την αλήθεια, αλλά στάσου αντιμέτωπος στο κακό με γενναιότητα, μέχρι θανάτου. Ακόμα όμως και στην περίπτωση αυτή, να μην κάνεις πεδίο μάχης την ψυχή σου, ούτε να αποστρέφεσαι με το νου σου τους ανθρώπους, αλλά να καταπολεμάς τις λανθασμένες αντιλήψεις. Αυτή είναι η σημασία του «όσο εξαρτάται από σας, ειρηνεύετε με όλους τους ανθρώπους». Και αν ο άλλος δεν ειρηνεύει με σένα, εσύ να μη γεμίσεις με ταραχή την ψυχή σου, αλλά να είσαι κατά τη διάθεση, όπως είπα, φίλος του, (δηλ. να τον αγαπάς, τον ίδιο, πραγματικά) χωρίς όμως να προδίδεις πουθενά την αλήθεια (Ιω. Χρυσόστομος, PG 60, 611) .

Υπάρχει και η περίπτωση της δίκαιης οργής. Διότι και ο Παυλος οργίστηκε με τον Ελύμα (Πραξ. ιγ’ 1011) και ο Πέτρος με τη Σάπφειρα (Πραξ. ε΄ 9). Δεν θα το έλεγα όμως αυτό οργή, αλλά αρετή και φροντίδα και τακτοποίηση. Οργίζεται και ο πατέρας με το παιδί του, αλλά από αγάπη. Ενώ εκείνος που εκδικείται, οργίζεται αμαρτωλά. Εκείνος πάντως που διορθώνει πραγματικά τους άλλους, είναι πιο πράος απ’ όλους. Και ο Θεός, όταν λέγεται ότι οργίζεται, δεν οργίζεται από εκδίκηση, αλλά επειδή θέλει να διορθώσει εμάς. Αυτόν λοιπόν ας μιμούμαστε κι εμείς. Είναι θεάρεστο να συμπεριφερόμαστε έτσι, ενώ η αντίθετη τακτική δεν είναι αγαπητή στο Θεό. Ας μην οργιζόμαστε λοιπόν όποτε τύχει. Η οργή

τοποθετήθηκε μέσα μας, όχι για να αμαρτάνουμε, αλλά για να εμποδίζουμε άλλους που αμαρτάνουν. Όχι για να μας γίνει πάθος και αρρώστια, αλλά φάρμακο των παθών. Φαντάσου τώρα τι φοβερό κακό συμβαίνει, όταν το φάρμακο γίνει δηλητήριο, όταν εκείνο, με το οποίο θα έπρεπε να θεραπεύουμε τα τραύματα των άλλων, εμείς το χρησιμοποιούμε για να προξενούμε τραύματα. Όπως όταν κάποιος πάρει ένα μαχαίρι για να κόψει τα σάπια κομμάτια των άλλων, κι αντί γι' αυτό καταξεσχίζει τον εαυτό του προκαλώντας σ' όλο του το σώμα πληγές. Ή όταν ένας πλοίαρχος βυθίζει το σκάφος χρησιμοποιώντας το τιμόνι, με το οποίο ακριβώς θα έπρεπε να τιθασεύει την ορμή των σφοδρών ανέμων. Κάτι. παρόμοιο είναι και η οργή: Όργανο χρήσιμο για να διεγείρει το κοιμισμένο είναι μας, για να δίνει νεύρο στην ψυχή, για να μας κάνει πιο ορμητικούς στην υπεράσπιση αυτών που αδικούνται, για να μας καθιστά τιμωρούς των δολίων. Γι' αυτό ακριβώς λέγει ο Απ. Παύλος: «Να οργίζεστε χωρίς να αμαρτάνετε» (Εφεσ. δ΄ 26).

Αν αυτό το πράγμα δεν ήταν κατορθωτό, δε θα το παράγγελνε. Διότι κανένας μυαλωμένος δεν προστάζει ακατόρθωτα πράγματα (Ιω. Χρυσόστομος, PG 55, 51).

«Ο Βαρνάβας σκέφτηκε να πάρει μαζί του και τον Ιωάννη που λεγόταν και Μάρκος. Ο Παύλος όμως έκρινε να μην πάρουν μαζί τους εκείνον που είχε χωρισθεί απ' αυτούς από την Παμφυλία, και δεν τους είχε ακολουθήσει στο έργο της ιεραποστολής. Προκλήθηκε λοιπόν μεγάλη διαφωνία, με αποτέλεσμα να χωρισθούν μεταξύ τους και να αποπλεύσει για την Κύπρο ο Βαρνάβας με τη συνοδεία του Μάρκου. Ο Παύλος όμως εκλέγοντας το Σίλα αναχώρησε, αφού τον εμπιστεύτηκαν οι Χριστιανοί στην προστασία του θεού. Και περιόδευε τη Συρία και την Κιλικία» (Πραξ. ιε' 3741)\ Μήπως, θα διερωτηθεί κάποιος, ήταν κακός ο Βαρνάβας; Καθόλου, και είναι πολύ ανόητο να το νομίζει κανείς. Και τούτο διότι πως θα μπορούσε να δικαιολογήσει το ότι έγινε κακός για τόσο ασήμαντο πράγμα; Δες, ότι πρώτα πρώτα δεν έγινε κανένα κακό με το να χωριστούν μεταξύ τους, αλλά πολύ μεγάλο καλό, αφού έτσι βοήθησαν ολόκληρα έθνη. Ύστερα, αν δεν συνέβαινε αυτό, δε θα έστεργε εύκολα ν' αφήσει δ ένας τον άλλο. Η διαφωνία δεν είναι κακή εδώ που έχουν διαφορετική γνώμη για τέτοια ζητήματα και μάλιστα με σοβαρές θέσεις. Αν βέβαια ο καθένας απ' αυτούς διαφωνούσε ζητώντας το δικό του και την προβολή του εαυτού του, τότε σύμφωνοι θα ήταν κακή η διαφωνία. Τώρα που, θέλοντας ο καθένας να παιδαγωγήσει και να διδάξει, πήραν διαφορετικούς δρόμους, τι κακό υπάρχει σ' αυτό; Μήπως όμως χώρισαν ως εχθροί; Καθόλου. Διότι βλέπουμε μετά απ' αυτό να δέχεται ο Βαρνάβας πολλά εγκώμια από τον Παύλο στις Επιστολές (βλ. π.χ. Α' Κορ. θ' 6)'. Το κείμενο εξάλλου λέγει ότι προκλήθηκε μεγάλη διαφωνία όχι έχθρα, ούτε φιλονικία. Εγώ νομίζω ακόμα ότι ο χωρισμός έγινε με πολλή σύνεση και ότι είπαν ο ένας προς τον άλλο: «Επειδή εγώ δε θέλω, και συ θέλεις, για να μη μαλώνουμε, ας χωρίσουμε τους τόπους». Άρα το έκαναν

αυτό, επειδή κατά βάθος ήταν υποχωρητικοί ο ένας στον άλλο (Ιω. Χρυσόστομος, PG 60, 245).

Οι Πατέρες δέχονται ότι οι φόνοι κατά τη διάρκεια των δίκαιων πολέμων δεν υπάγονται στη γενική εντολή «Ου φονεύσεις»:

Γενικά, δεν επιτρέπεται ο φόνος. Το να φονεύει όμως κάποιος τους εχθρούς στον πόλεμο είναι και νόμιμο και αξιέπαινο. Για το λόγο αυτό και απολαμβάνουν μεγάλες τιμές αυτοί που αρίστευσαν στον πόλεμο και στήλες αναμνηστικές υψώνονται για να διακηρύσσουν τα κατορθώματά τους (Μ. Αθανάσιος, ΒΕΓΙ 33, 82, 30). Τους φόνους που διαπράττονται στη διάρκεια των πολέμων, οι Πατέρες της Εκκλησίας (κυρίως ο Μ. Αθανάσιος) δεν τους θεώρησαν φόνους, διότι ήθελαν, νομίζω, να φανούν σπλαχνικοί και να συγχωρήσουν αυτούς, που μάχονται για την αρετή και την ευσέβεια (Μ. Βασίλειος, ΒΕΠ 55, 208, 11).

Πραγματικά είσαι νικητής (απευθύνεται σε κάποιο Βίκτωρα) και κατέχεις την πρώτη θέση σε όλα, αγαπητέ. Διότι νικώντας με τα όπλα τους εχθρούς, όσο ήταν δυνατόν, τους ξεπερνάς τώρα όλους και στην αρετή (Γρηγόριος Θεολόγος, ΒΕΠ 60, 283, 7).

Ο ίδιος ο Θεός που βρίζει ότι δεν επιτρέπεται ο φόνος του ανθρώπου (Έξοδ. κ΄ 15), εξαίρεσε ορισμένες περιπτώσεις, είτε με νόμο που θέσπισε, είτε με εντολή που έδωσε μερικές φορές σε ορισμένα πρόσωπα. Στην περίπτωση όμως αυτή δεν έχει ευθύνη για το φόνο, το πρόσωπο που τον διέπραξε. Διότι υπάκουσε στην εντολή εκείνου, που το διέταξε. Το ίδιο συμβαίνει με τα ξίφη και τα εργαλεία. Οφείλουν την ενέργειά τους σ' εκείνον που τα μεταχειρίζεται. Για το λόγο αυτό δεν παρέβηκαν την εντολή «Ου φονεύσεις», εκείνοι που έκαναν πολέμους σύμφωνα με το θέλημα του Υψίστου, ή εκείνοι, που στην εξάσκηση των καθηκόντων τους τιμώρησαν με την ποινή του θανάτου τους κακούς, σύμφωνα με τους νόμους Του. Με μια δικαιότατη δηλαδή λογική τα παραπάνω πρόσωπα δεν παρέβηκαν καθόλου την εντολή «Ου φονεύσεις». Ο Αβραάμ όχι μόνο δεν κατηγορείται για τη σκληρότητά του, αλλ' απεναντίας επαινείται για την ευσέβειά του, διότι δέχτηκε να φονεύσει το παιδί του όχι από σκληροκαρδία αλλά από υπακοή στο Θεό (Γεν. κβ' 113). Επίσης δε δικαιολογούν το Σαμψών που φόνευσε τον εαυτό του μαζί με τους εχθρούς (Κριτ. ιστ΄ 25-30). παρά μόνο με την παραδοχή ότι του είχε δώσει την εντολή αυτή κρυφά το Πνεύμα του Θεού, το οποίο έκανε θαύματα με όργανο το Σαμψών. Αν τώρα εξαιρέσουμε τις περιπτώσεις των ανθρώπων αυτών, τους οποίους ένας γενικός δίκαιος νόμος, ή η ίδια η πηγή της δικαιοσύνης, ο Θεός, διέταξε να φονεύσουν μ' ένα ιδιόμορφο τρόπο, όποιος άλλος σκότωσε άνθρωπο, είτε με αυτοκτονία είτε με φόνο, είναι ένοχος ανθρωποκτονίας (Αυγουστίνος, ΠΘ, Βιβλίο Α', κεφ. κα΄).

Απόσπασμα από το βιβλίο του Ιωάννου Κωστώφ, Οι Πατέρες της Εκκλησίας για τον πόλεμο και την ειρήνη, εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα 1984, σελ. 21-38